

สหภาพยุโรปเตรียมให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร

สหภาพยุโรปให้การคุ้มครอง สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications: GI) ภายใต้ความตกลงว่าด้วยเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPs) ขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ซึ่งกำหนดการคุ้มครอง GI ขั้นต่ำเพื่อเปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิก มีระบบกฎหมายเฉพาะ ปัจจุบัน สหภาพยุโรป มีกฎหมาย GI ให้การคุ้มครองแก่ สินค้าเกษตร อาหาร ไวน์ และเครื่องดื่ม แต่ยังไม่มีการขยายขอบเขตการคุ้มครองไปยังสินค้าที่ไม่ใช่เกษตร ดังนั้น หากมีผู้ผลิตสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตรต้องการขึ้นทะเบียนเป็นสินค้า GI ในสหภาพยุโรป จะต้องขอจดทะเบียนการคุ้มครองจากประเทศสมาชิกที่มีกฎหมายเฉพาะ ซึ่งในแต่ละประเทศจะให้การคุ้มครองที่แตกต่างกันไป

คณะกรรมการการยุโรป¹ จึงเห็นว่า เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายการเป็นตลาดเดียวในด้านทรัพย์สินทางปัญญา ประกอบกับ ปัจจุบันสหภาพยุโรปมีระบบการคุ้มครอง GI สำหรับ สินค้าเกษตรและอาหารแล้ว ก็ควรจะขยายขอบเขตการคุ้มครองไปยังสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ขอจดทะเบียนด้วยระบบกฎหมายเดียวกันในสหภาพยุโรป ทั้งยัง สร้างมูลค่าเพิ่ม ขยายไปยัง สินค้าประเภทอื่นๆ รักษาภูมิปัญญาการผลิตสินค้าของท้องถิ่น และส่งเสริมการ กระจายรายได้ไปยังท้องถิ่นที่ผลิตสินค้า GI ตลอดจนรักษาผลประโยชน์ทางการค้าของสหภาพยุโรป

ดังนั้น คณะกรรมการการยุโรปจึงได้ศึกษาวิเคราะห์ระบบ GI ในสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร ร่วมกันของสหภาพยุโรป ในปี 2556 เรื่อง Study on Geographical indication protection for non-agricultural products in the Internal market และได้จัดทำประชาพิจารณ์ ในเดือนเมษายน ปี 2556 ล่าสุดระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงตุลาคม ปี 2557 สหภาพยุโรปได้จัดทำ Green paper รับฟังความเห็นจากทุกภาคส่วน เพื่อนำไปพิจารณาปรับปรุงระบบการคุ้มครอง GI ต่อไป

การขยายการคุ้มครอง GI ไปยังสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตรภายใต้ความตกลง TRIPs²

ความตกลง TRIPs ไม่เพียงแต่ให้การคุ้มครอง GI แก่สินค้าเกษตรเท่านั้น แต่ ยังเปิดโอกาสให้ ประเทศสมาชิก WTO ให้การคุ้มครอง GI สำหรับสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร ภายใต้กฎหมายเฉพาะของแต่ละประเทศ (sui generis) เช่น

- โคลัมเบีย ให้การคุ้มครองแก่สินค้า อาทิ กระเป๋า Mochilas Wayuú จากโคลัมเบีย เครื่องเซรามิก Chulucanas จากเปรู เป็นต้น
- ชิลี ให้การคุ้มครองแก่ เครื่องเซรามิก Chulucanas จากเปรู
- บราซิล ให้การคุ้มครองแก่ อาทิ เครื่องทอง Jalapão หม้อดิน Goiabeiras รองเท้า Calçados de Franca เป็นต้น

¹ คณะกรรมการการยุโรป เป็นตัวแทนและปกป้องผลประโยชน์ของสหภาพยุโรป ปฏิบัติหน้าที่เป็นฝ่ายบริหารและเป็นอิสระจากรัฐบาลประเทศสมาชิก ประกอบด้วย กรรมการ 28 คน จากประเทศสมาชิกตามความเชี่ยวชาญ มีสำนักงานอยู่ที่กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม

² ประเทศภาคีขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) มีพันธกรณีต้องปฏิบัติตามความตกลงว่าด้วยเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPs) เรื่อง การคุ้มครอง GI ซึ่งหมายถึง สินค้าที่ใช้ชื่อ/ สัญลักษณ์ที่ใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์และบ่งบอกว่าสินค้าเกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่มีคุณภาพ/ชื่อเสียง/ลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว ซึ่งแตกต่างจากสินค้าที่ผลิตในแหล่งผลิตอื่น โดยการคุ้มครอง GI จะให้สิทธิชุมชน หรือสิทธิของกลุ่มคนที่อยู่ในท้องถิ่นผลิตสินค้า GI นั้น ความตกลง TRIPs ระบุการคุ้มครอง GI ในมาตรา 22 คือ ระดับธรรมดา ซึ่งป้องกันไม่ให้นำชื่อ GI ไปใช้ในลักษณะที่จะทำให้สาธารณชนสับสนและหลงผิด และระดับพิเศษ ตามมาตรา 23 ซึ่งห้ามไม่ให้ผู้อื่นอ้างชื่อทุกกรณีที่ใช้คำว่า ชนิด ประเภท และแบบ เป็นต้น ซึ่งความตกลง TRIPs เป็นความตกลงระหว่างประเทศที่กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่อยู่ภายใต้ความตกลงของ WTO ซึ่งมีผลผูกพันประเทศสมาชิกให้ปฏิบัติตาม โดยกำหนดให้ประเทศสมาชิกมีระบบกฎหมายเฉพาะ (sui generis) ตัวอย่าง เช่น ไทย ไวน์ที่ราบสูงสุรเรือ สับประตูกุ้งก้ามกราม ผ้าไหมยกดอกลำพูน มะขามหวานเพชรบูรณ์ ศิลาดลเชียงใหม่ กาแฟดอยช้าง สหภาพยุโรป ไวน์ Bordeaux เหล้า Cognac ชีส Feta เป็นต้น

- จีน ให้การคุ้มครองแก่ ดอกไม้ไฟ Liuyang และเครื่องสังคโลก Jingdezhen Porcelain
- อินเดีย ให้การคุ้มครอง 120 รายการ เช่น สินค้าสิ่งทอ Kashmir Pashmina, Kashmir Sozani Craft, Kani Shawls และสบู่ Mysore Sandal Soap
- รัสเซีย ให้การคุ้มครองแก่ เครื่องเซรามิก Gzel และเครื่องโลหะ Tula Samovar
- สวิตเซอร์แลนด์ ให้การคุ้มครอง 49 รายการ เช่น นาฬิกา Swiss Watches และผ้าปัก St. Galler Stickerei

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสหภาพยุโรปและประเทศสมาชิก

สหภาพยุโรปเป็นผู้ค้ารายใหญ่ของโลก มีนโยบายทางการค้า ในการเป็นตลาดเดียวในด้านทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของสหภาพยุโรป ระบบหนึ่งที่สหภาพยุโรปนำมาใช้คือการคุ้มครอง GI ให้แก่สินค้าเกษตร ซึ่งช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตัวสินค้าและก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังท้องถิ่น

- กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครอง GI สินค้าเกษตรและอาหาร 3 ฉบับ ได้แก่
 - สินค้าเกษตรและอาหาร (Council Regulation (EC) No 510/2006 of 20 March 2006) และ Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs.
 - ไวน์ (Council Regulation (EC) No 479/2008 of 29 April 2008)
 - เครื่องดื่ม (Regulation (EC) No 110/2008 of 15 January 2008)
- การรับจดทะเบียน GI ในสหภาพยุโรปจนถึงปัจจุบัน (เดือนเมษายน 2557) มีสินค้าจดทะเบียน GI เป็นสินค้าประเภทเครื่องดื่ม 336 รายการ ไวน์ 1,577 รายการ และอีก 1,184 รายการเป็นสินค้าเกษตรและอาหาร ในปี 2553 สินค้า GI มีมูลค่ากว่า 54.3 พันล้านยูโร คิดเป็น 11.5 พันล้านยูโรของการส่งออก หรือ ร้อยละ 15 ของการส่งออกสินค้าอาหารและเครื่องดื่มของสหภาพยุโรป
- ในส่วนของการคุ้มครอง GI ในสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร สหภาพยุโรปยังไม่มีระบบกฎหมายร่วมกัน อย่างไรก็ตาม มี 15 ประเทศ จาก 31 ประเทศในยุโรป³ ที่มีกฎหมายเฉพาะให้การคุ้มครอง GI (National sui generis system) ในสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร ได้แก่ เบลเยียม บัลแกเรีย โครเอเชีย สาธารณรัฐเช็ก เอสโตเนีย ฝรั่งเศส เยอรมนี ฮังการี ลัตเวีย โปแลนด์ โปรตุเกส โรมาเนีย สโลวาเกีย สโลวีเนีย และสเปน ทั้งนี้ กฎหมายเหล่านั้นก็ไม่สามารถให้การคุ้มครองด้านทรัพย์สินทางปัญญาแบบ ร่วมกันได้ เพราะเทียบเท่าแค่ ข้อกำหนดคุณลักษณะของสินค้า (product specifications) ซึ่งอยู่ภายใต้ กฎหมายที่แตกต่างกัน เช่น กฎหมายเครื่องหมายการค้า และกฎหมายแข่งขัน เป็นต้น (ดังปรากฏในตารางที่ 1)

³ สหภาพยุโรป 28 ประเทศ รวมกับ ลิกเคนสไตน์ สวิตเซอร์แลนด์ ไอซ์แลนด์ และนอร์เวย์

ตารางที่ 1 การคุ้มครอง GI ในระดับประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป

	National legal framework				
	<i>Sui generis</i> GI law	Trade mark law	Specific law / Decree protecting a specific product	Case Law	Unfair competition law
EU countries					
Austria		1			1
Belgium*	1	1			1
Bulgaria	1	1			1
Cyprus		1			1
Czech Republic	1	1			1
Denmark		1			1
Estonia	1	1			1
Finland		1			1
France**	1	1	1	1	1
Germany	1	1	1		1
Greece		1			1
Hungary	1	1			1
Ireland		1			1
Italy		1	1		1
Latvia	1	1			1
Lithuania		1			1
Luxembourg		1			1
Malta		1			1
Poland	1	1			1
Portugal	1	1	1		1
Romania	1	1			1
Slovakia	1	1			1
Slovenia	1	1			1
Spain***	1	1			1
Sweden		1			1
The Netherlands		1			1
United Kingdom		1	1		1
Sub total	14	27	5	1	27
Non EU countries					
Iceland		1			1
Liechtenstein		1			1
Norway		1			1
Switzerland	1	1	1		1
Sub total	1	4	1	0	4
TOTAL	15	31	6	1	31
* This is a <i>sui generis</i> GI law at the level of the Wallon Region					
** A project of a new law including GIs for non agricultural product is pending before the Senate					
*** This is a <i>sui generis</i> GI law on the protection of handicraft from the region of Murcia					

Source: Insight consulting

➤ ในการพัฒนาขยายระบบการคุ้มครอง GI ในสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตรของสหภาพยุโรป จึงต้องพิจารณาข้อจำกัดด้านกฎหมาย ทั้งในส่วนของคำจำกัดความ กระบวนการจดทะเบียน หน่วยงานที่รับผิดชอบทางกฎหมาย ตลอดจนผู้มีส่วนได้เสียในสหภาพยุโรป

➤ นอกจากนี้ การเจรจาความตกลงทางการค้ากับประเทศคู่เจรจาสะท้อนถึงการขยายการคุ้มครอง GI ไปยังสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตรของสหภาพยุโรป เช่น ความตกลงการค้าเสรีสหภาพยุโรป- โคลัมเบีย-เปรู เมื่อเดือนมิถุนายน 2555 สหภาพยุโรปได้ให้การคุ้มครองแก่ เครื่องหัตถกรรม Guacamayas ของโคลัมเบีย และ เครื่องเซรามิก Chulucanas ของเปรู แต่ก็ยังมีข้อถกเถียงว่า สหภาพยุโรปจะใช้แนวทางการปฏิบัติในการให้ความคุ้มครองอย่างไร

ทำไม่สหภาพยุโรปต้องการขยายการคุ้มครอง GI ไปยังสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร

จากรายงานการศึกษา เรื่อง Study on Geographical indication protection for non-agricultural products in the Internal market ปี 2556 ได้ศึกษาสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตรจากทั่วภูมิภาคยุโรป พบว่า

➢ สหภาพยุโรปมีสินค้าที่มีศักยภาพจะเป็นสินค้า GI มีจำนวนกว่า 843 รายการ และเมื่อสุ่มตัวอย่างสินค้าจำนวน 72 รายการ คิดเป็นมูลค่ากว่า 4.174 พันล้านยูโร⁴ ซึ่งถือเป็นมูลค่าที่สูง และหากมีการผลักดันให้ให้มีการคุ้มครอง GI จะยิ่งทำให้มูลค่าเพิ่มสูงขึ้นอีก เม็ดเงินจากการจำหน่ายและการส่งออกสินค้า GI จะกระจายสู่ท้องถิ่น และธุรกิจ SMEs ที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก

➢ สินค้าจำนวน 118 รายการ เกี่ยวข้องกับธุรกิจขนาดเล็กกว่าร้อยละ 55 ธุรกิจขนาดกลางร้อยละ 5 และธุรกิจขนาดใหญ่ร้อยละ 10

➢ สินค้าจำนวน 99 รายการ คิดเป็นการจ้างงานกว่า 4.08 ล้านคน

➢ สหภาพยุโรปจะได้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยตรง ได้แก่ เพิ่มมูลค่าของสินค้า ขยายการจำหน่ายและการส่งออก กระจายรายได้ไปสู่พื้นที่ที่ยากจนตามท้องถิ่นต่างๆ ส่งเสริมการท่องเที่ยวในแหล่งผลิตสินค้า GI รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหาย และทำให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่นในคุณภาพสินค้า ได้รับข้อมูลสินค้าที่เชื่อถือตลอดจนช่วยประชาสัมพันธ์ไปยังผู้บริโภคได้รู้จักผลิตภัณฑ์อย่างแพร่หลายอีกด้วย

➢ ระบบกฎหมายร่วมกันในการคุ้มครอง GI ให้แก่สินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตรในระดับสหภาพยุโรป จะอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ต้องการได้รับการคุ้มครอง GI ในสหภาพยุโรป และป้องกันความสับสนกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่นๆ ซึ่งจะส่งผลดีแก่สหภาพยุโรปในแง่ของการเตรียมความพร้อมการเจรจาความตกลงทางการค้ากับประเทศที่สาม โดยเฉพาะบราซิล อินเดีย และไทย ซึ่งเรียกร้องให้สหภาพยุโรปขยายการคุ้มครอง GI ไปยังสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร พร้อมทั้งสนับสนุนท่าทีของสหภาพยุโรปซึ่งพยายามผลักดันให้ขยายการคุ้มครอง GI ไปยังสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตรในการเจรจากรอบโตฮาขององค์การการค้าโลกอีกด้วย

บทวิเคราะห์

1. ระบบการคุ้มครองร่วมกันของสหภาพยุโรปจะช่วยอำนวยความสะดวกต่อไทยในการขอจดทะเบียน GI ทั้งนี้ ระบบดังกล่าวจะช่วยรักษาผลประโยชน์ทางการค้าและสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของสินค้าไทยที่ผลิตในประเทศให้ได้รับการคุ้มครองจากประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป 28 ประเทศทั้งหมด

2. หากสหภาพยุโรปจะจัดทำกฎระเบียบ ขยายการคุ้มครอง GI สำหรับ สินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร ไทยอาจจะได้ประโยชน์จากกฎระเบียบดังกล่าว เพราะไทยมีสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร ซึ่งมีศักยภาพในการเป็นสินค้า GI ที่สามารถขยายตลาดในยุโรปได้ เช่น สินค้าประเภทผ้าไหมไทย เครื่องจักรสาน เครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตประการหนึ่งคือ คำจำกัดความของสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตรจะมีขอบเขตเท่าใด

3. ประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถเรียนรู้ระบบ การคุ้มครอง GI ของสหภาพยุโรป เพื่อเป็นแนวทางแก่ประเทศในอาเซียนในการร่วมมือด้านทรัพย์สินทางปัญญาว่าด้วยเรื่องการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ให้สอดคล้องกับแผนงานการดำเนินการของอาเซียน ปี 2554-2558 ซึ่งผลักดันให้ประเทศสมาชิกอาเซียนมีระบบ GI ที่สอดคล้องกัน ทั้งยังสนับสนุนแนวทางการขยายการคุ้มครอง GI ไปสู่สินค้าประเภทอื่นๆ

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ

สำนักยุโรป

พฤศจิกายน 2557

⁴ ข้อมูลในปี 2553

แหล่งที่มาข้อมูล

- เว็บไซต์ของสหภาพยุโรป http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-832_en.htm
- งานวิจัย เรื่อง Study on Geographical indication protection for non-agricultural products in the Internal market ปี 2556
- GREEN PAPER เรื่อง Making the most out of Europe's traditional know-how: a possible extension of geographical indication protection of the European Union to non-agricultural products ของคณะกรรมการธิการยุโรป เดือนกรกฎาคม 2557